

Микола ВИТІВСЬКИЙ

Можливо, ми рідко задумуємось над тим, наскільки прямопропорційним є зв'язок екології з культурою, інтелектом, духовністю, свідомістю чи, врешті-решт, тією ж благополучністю життя в державі. Однак зв'язок цих понять є не те, що великим, а нерозривним. Аналізуючи екологічний стан нашої держави, читаємо доволі-таки сумні цифри статистики, яка стверджує, що в період 2002-2009 рр. правоохоронними органами було зареєстровано 6542 випадки незаконної вирубки лісу ; відходів на сьогодні накопичилось понад 35 млрд. тонн, а площа сміттєзвалищ складає вже понад 165 тисяч гектарів (приблизно в-п'ятеро раз більша, ніж площа держави Мальта) ; щороку до річок, ставків та озер скидується понад 3 млрд. м3 забруднених стоків, і у 260 містах України якість питної води не відповідає екологічним нормам тощо. Всі ці невеселі українські факти хоч і є на тему екології, але причиною мають саме низький наш рівень свідомості, культури, а часто й духовності. Отож, чи не буде закономірним і зворотній зв'язок: віродимо нашу природу, віродивши свої духовні та культурні ідеали?..

З чого ж почати?..

Хм... Ну, почнемо з того, з чого починають усі діти в початковій школі – з короткого й дуже гарного віршика, який кожен із нас, мабуть, ще пам'ятає:

Україна – рідний край,
Поле, річка, синій гай,
Любо стежкою іти,
Тут живемо я і ти.

Кумедно зараз згадувати ці дитячі рядки, але вони дуже добре відображають нашу дійсність. Адже краса українських гір вражає, українські озера й річки так і манять нас до себе, наче б і справді там були русалки, як в дитячих казках. Тому не дивно, що такі природні багатства, якими Бог обдарував нашу Батьківщину, споконвіків заохочували й стимулювали наших попередників складати про них пісні, вірші, пов'язувати з природою всі культурні традиції і звичаї. І не дивно, що саме в ті часи творилась автентична українська культура, така близька до природного її середовища, коли й ставлення до природи було настільки високим й шанованим.

На жаль, на сьогодні ситуація не настільки втішає... Чомусь якщо обирати між відпочинком на морі в Україні і, наприклад, в Болгарії чи Туреччині, то останні дві держави користуються більшим попитом. Дивним є і той факт, що відпочинок в Криму в цей час є навіть дорожчим, при тому, що умови відпочинку «по-болгарськи чи по-турецьки» є набагато кращими. А для тих, хто аж ніяк не любить географію, нагадаємо, що узбережжя всіх цих трьох країн належить одному Чорному морю. То ж чому море з нашого боку є на стільки забрудненим, а в тій же Болгарії – чистим, подібним до озера. Отже, проблема не в самому морі, а в людях, які про нього дбають, чи його засмічують.

Аналогічна ситуація, на жаль, спостерігається і у гірській лісистій місцевості, сумну статистику чого ми вже наводили вище. Несанкціонована вирубка лісів нашої держави просто вражає, бо ж у той час, коли Італія свої ліси максимально економить, наш ліс

прямує закордон. А потім ми чомусь дивуємось усім зсувам ґрунтів, що відбуваються в гірській місцевості, повеням та потопам тощо. Самі собі винні... Не є провина природи в тому, до чого так недалекоглядно, але так впевнено йде сама людина своєю діяльністю. Найяскравішим прикладом пожинання плодів своєї халатності стала 25 років тому одна з найбільших світових екологічних катастроф останніх століть – катастрофа на Чорнобильській АЕС. До цих пір ми відчуваємо наслідки цього лиха і ще не один рік будемо спостерігати різні аномалії природи та фізичні відхилення новонароджених дітей, особливо в зонах, наближених до Чорнобиля. Ця пам'ятка досі позначена шрамом на серці України у вигляді мертвої 30-кілометрової зони. І як би люди не намагались приховати справжні її наслідки – бо ж це прямі наслідки людської недбалості – правда таки болісно дає про себе знати – радянська влада називала число жертв близьке до 4000 осіб, в той час як, за теперішніми даними організації «Green Peace» тільки в Росії, Україні й Білорусії від хворіб, викликаних радіацією, уже могло загинути до 200 000 осіб, а компанія «Reuters» і зовсім називає жахливу цифру – 543 700 осіб з 1987 до 2005 року. Отже, наслідки своєї «культурної» діяльності ми можемо спостерігати в нашій державі повсюди: на морях, річках, в стані атмосфери, гір, лісу, урбанізованих міських територіях тощо. Але цей стан природи й довкілля відображає і наш таки культурний стан – забуття або й цурання своїх традицій, звичаїв, знецінення своєї автентичної культури... Тоді постає питання: чи все так погано, що той дитячий віршик, який вчимо в першому класі, вже зовсім не відображає і не стосується України і українців?.. Друге запитання: як нам вийти з цієї кризи?

Альтернатива.

У пошуку відповіді на це запитання не будемо апелювати до понять «совість», «патріотизм» чи навіть «духовність», бо ж це настільки високі поняття, що мало-хто їх адекватно розуміє, а тому можемо надто часто спостерігати, як ними безсовісно, непатріотично та абсолютно недуховно спекулюють. Ми спробуємо лише знайти практичну точку відштовхування в русі до відродження України у всіх її аспектах, щоб вже кожен далі мав свій простір для роздумів на цю тему в контексті своєї духовності, патріотизму чи совісті. Отож, ключова думка – ставлення до довкілля у нас зміниться лише тоді, коли зміниться власне ставлення до себе: коли ми почнемо цінувати свою родину, свою державу, свою культуру, свої традиції. Тоді ми не зможемо не цінувати й свою природу, все, що нас оточує і що, як і ми, було створене Богом. Проте логіка веде далі – де є наші традиції?.. Звідки їх відродити, щоб цінувати?..

Український народ чимало часу перебував і в неволі, і в неволі... Довелось перейти різні поділи, різні історичні періоди під різною владою, різні переслідування всього українського та заборони всього духовного... І слово «різні» тут не є тавтологією через неухажність, а правдивим відображенням тієї різношерстної ситуації нашого поділеного народу впродовж своєї історії. Відтак, це не могло не вплинути на стан української культури, традиції, звичаїв тощо. Подекуди все українське вже або забулось, або ж стало просто непопулярним, і на кожного, хто просто прогулюватиметься вулицею у вишиванці, часто дивляться з, як мінімум, нерозумінням, а частіше з подивом і думкою: «Дивак».

Однак чого б це ми в екологічній тематиці починали про патріотизм говорити?.. А робимо це тому, що місця, де екологічний стан таки найкращий (повітря – чисте і здорове, річки й струмки – придатні не лише для купання, а й для пиття води тощо), – а це наші українські гірські краї, – є, водночас, місцями, які найкраще відображають українські звичаї,

традиції, культуру. Отож, маємо і відповідь на запитання, звідки черпати, віроджувати українство України – з гірських сіл, а не забруднених міст. Уся сучасна молодь якомога швидше намагається втекти у міста, бо ж там, мовляв, більші перспективи. Може, й так, але менше спокою! Важко залишатись спокійним і не «впадати» в популярні тепер депресії, проблеми з тиском та головні болі, коли Ти в постійному русі вихлопних газів авто серед русифіковано-урбанізованого світу.

Все решта в цій темі залишаємо на особисті роздуми кожного читача, але закликаємо хоча б до одного – не забуваймо своїх традицій, мови, культури і не «забиваймо» на природу, яка стільки про нас дбає! Тож дбаймо й ми про неї, бо вона у нас прекрасна!

Микола ВІТІВСЬКИЙ "Я піду в далекі гори" або ж віродимо Україну з гірського села!
//СЛОВО № 3 (51) 2012, с.7-9